

Κεφάλαιο 2

Από τη Ρωμαϊκή στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία Η δημιουργία του Αραβοϊσλαμικού Χαλιφάτου Οι εξελίξεις στα «βαρβαρικά βασίλεια» της δυτικής Ευρώπης (6ος – 7ος αιώνας)

Οι ιστορικοί ονομάζουν τον 6ο αιώνα «αιώνα του Ιουστινιανού», γιατί με αυτοκράτορα τον **Ιουστινιανό Α΄** (527–565) η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία πέρασε μια νέα περίοδο ακμής. Ο Ιουστινιανός αναδιοργάνωσε το ρωμαϊκό κράτος εσωτερικά. Παράλληλα, στο εξωτερικό προσπάθησε να πάρει με πολέμους τα ρωμαϊκά εδάφη που είχαν κατακτήσει γερμανικοί λαοί. Οι κατακτήσεις του όμως δεν κράτησαν πολύ και εξάντλησαν οικονομικά τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Όταν εμφανίστηκαν στα σύνορά της νέοι λαοί, η αυτοκρατορία ήταν πια αδύναμη. Έτσι, κάποιοι από αυτούς εγκαταστάθηκαν στα εδάφη της, ενώ άλλοι κατέκτησαν σημαντικές περιοχές της. Τον 7ο αιώνα εμφανίστηκαν οι **Άραβες μουσουλμάνοι**, που γρήγορα κυριάρχησαν από την Ιβηρική χερσόνησο μέχρι την κεντρική Ασία και τις Ινδίες. Οι Άραβες μουσουλμάνοι ίδρυσαν μια αυτοκρατορία που βασίστηκε σε μια νέα μονοθεϊστική θρησκεία, το **ισλάμ**. Έτσι δημιουργήθηκε ένας νέος πολιτισμός, ο αραβοϊσλαμικός πολιτισμός. Στα βαρβαρικά βασίλεια που δημιουργήθηκαν στο δυτικό τμήμα του ρωμαϊκού κράτους ντόπιοι και κατακτητές σιγά σιγά έγιναν ένα και άρχισαν να ζουν με τον ίδιο τρόπο.

Πολλές πληροφορίες για τη βασιλεία του Ιουστινιανού Α΄ παίρνουμε από τα έργα που έγραψε ο ιστορικός **Προκόπιος**, από **νομοθετικά έργα** καθώς και από πολλά άλλα κείμενα της εποχής, όπως τις **χρονογραφίες**. Πληροφορίες παίρνουμε και από μεταγενέστερες πηγές.

Α. Η αναδιοργάνωση του ρωμαϊκού κράτους από τον Ιουστινιανό Α΄

Ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός Α΄ με την πολιτική του ήθελε να ξαναφέρει τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία στα παλιά της σύνορα και να διατηρήσει την ενότητά της. Γι' αυτό, **ενίσχυσε την εξουσία** του αυτοκράτορα, προσπάθησε να επιβάλει παντού το **ορθόδοξο δόγμα**, έκανε **ενιαίο το δίκαιο** και **μεταρρύθμισε** την κρατική διοίκηση.

2.1

Ψηφιδωτό που εικονίζει πομπή με τον Ιουστινιανό Α΄. Ο αυτοκράτορας, στο κέντρο, φοράει επίσημη στολή και κρατάει τα σύμβολα της εξουσίας του. Στο κεφάλι φοράει το στέμμα του και περιβάλλεται από ένα φωτοστέφανο. 547, Ραβένα (Ιταλία), εκκλησία του Αγίου Βιταλίου.

Το 529 ο Ιουστινιανός Α΄ κατέπνιξε μια εξέγερση, γνωστή ως **Στάση του Νίκα**. Ύστερα από αυτό, η **εξουσία του αυτοκράτορα** γίνεται **απόλυτη**, δηλαδή θεωρείται ότι βασιλεύει με τη θέληση του Θεού και δίνει λόγο μόνο σ' αυτόν. Ο ίδιος ο αυτοκράτορας ρυθμίζει όλη τη δημόσια ζωή: τη νομοθεσία, την οικονομία, τη διοίκηση, την άμυνα, τις εκκλησιαστικές υποθέσεις κ.ά.

2.2

Ψηφιδωτό που εικονίζει πομπή με την αυτοκράτειρα Θεοδώρα. 547, Ραβένα (Ιταλία), εκκλησία του Αγίου Βιταλίου.

2.3

Από τον 4ο αιώνα η χριστιανική θρησκεία εξασφάλιζε ότι οι υπήκοοι ήταν πιστοί στο Ρωμαίο αυτοκράτορα. Για να μείνει λοιπόν η αυτοκρατορία ενωμένη, ο Ιουστινιανός Α΄ έπρεπε να λύσει τις διαφορές ανάμεσα στους ορθοδόξους και τους αιρετικούς (κυρίως τους μονοφυσίτες).

Στη θρησκευτική του πολιτική ο Ιουστινιανός Α΄ είχε δύο στόχους: να επιβάλει το ορθόδοξο δόγμα σε ολόκληρη τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία και να το διαδώσει έξω απ' αυτή.

Κοπτικό ύφασμα στο οποίο εικονίζεται η Παναγία καθισμένη σε θρόνο, ανάμεσα σε αγγέλους. Κόπτες λέγονται οι μονοφυσίτες της Αιγύπτου. 6ος αιώνας, Κλίβελαντ (ΗΠΑ), Μουσείο της Τέχνης.

Όμως με την πολιτική αυτή δε συμφωνούσαν οι μονοφυσίτες, που κυριαρχούσαν στη Συρία, την Παλαιστίνη και την Αίγυπτο.

Ο Ιουστινιανός Α΄ πήρε επίσης μέτρα ενάντια σ' όσους πίστευαν ακόμη στις **πολυθεϊστικές θρησκείες**. Ακόμη, προσπάθησε με την ιεραποστολή να διαδώσει το χριστιανισμό έξω από τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Για την εξωτερική πολιτική του ρωμαϊκού κράτους ήταν χρήσιμο να γίνουν χριστιανοί οι γειτονικοί του λαοί. Έτσι η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία θα μπορούσε να κάνει πιο εύκολα εμπόριο και συμμαχίες μαζί τους και θα επηρέαζε τους λαούς αυτούς πολιτισμικά και πολιτικά.

Το μοναστήρι της Αγίας Αικατερίνης που ίδρυσε ο Ιουστινιανός Α΄ στο όρος Σινά (Αίγυπτος). 6ος αιώνας.

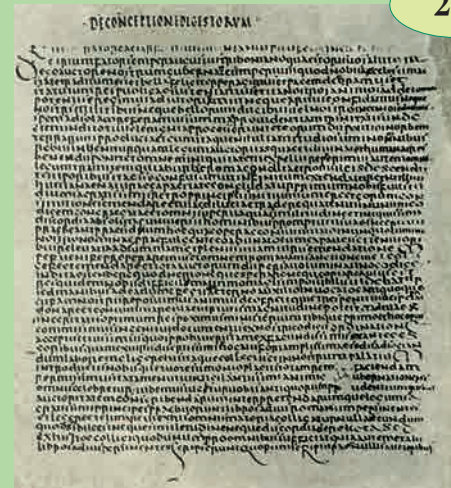
2.4

Η κωδικοποίηση και η ενοποίηση του δικαίου

Στα χρόνια του Ιουστινιανού Α΄ έγινε νέα κωδικοποίηση στο δίκαιο. Μ' αυτή, η νομοθεσία έγινε ενιαία. Το δίκαιο αυτό έδειχνε πως ο αυτοκράτορας ήταν παντοδύναμος και η αυτοκρατορία ενωμένη κάτω από την εξουσία του.

Τα νομοθετικά έργα που έγιναν την εποχή του Ιουστινιανού Α΄ αποτελούν την **Ιουστινιάνεια νομοθεσία**. Η σημασία της είναι πολύ μεγάλη. Ήταν η βάση για όλους τους νόμους στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία αλλά και σε πολλά χριστιανικά κράτη στη δυτική Ευρώπη. Σε αυτή βασίζονται αρκετοί νόμοι στα σύγχρονα ευρωπαϊκά κράτη.

Χειρόγραφο του Πανδέκτη, ενός από τα βιβλία της Ιουστινιάνειας νομοθεσίας. 6ος αιώνας, Φλωρεντία (Ιταλία), Βιβλιοθήκη Λαurenτίου των Μεδίκων.

2.5

Ο Ιουστινιανός Α΄ έκανε πολλά **δημόσια έργα** σ' όλη τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία και οργάνωσε καλύτερα τις διοικητικές υπηρεσίες στην πρωτεύουσα. Έδωσε επίσης στους διοικητές των επαρχιών, εκτός από την πολιτική εξουσία που είχαν, τη στρατιωτική και τη δικαστική εξουσία. Ακόμη απαγόρευσε να μπορεί κανείς να πληρώσει για να πάρει ένα αξίωμα.

Ψηφιδωτό με το Ιερό Παλάτι. Εδώ είχε την έδρα του ο αυτοκράτορας και οι κεντρικές υπηρεσίες του ρωμαϊκού κράτους. 6ος αιώνας, Ραβέννα (Ιταλία), εκκλησία του Αγίου Απολλινναρίου του Νέου.

2.6

Αγροτική ζωή και εμπόριο

Τον 6ο αιώνα, στο ρωμαϊκό κράτος συνεχίζει να αυξάνεται η μεγάλη ιδιοκτησία σε βάρος της μικρής. Ο Ιουστινιανός Α΄ προσπάθησε να αντιμετωπίσει το πρόβλημα αυτό με **νομοθετικά μέτρα**, αλλά δεν κατάφερε να το λύσει.

Τον 6ο αιώνα το εξωτερικό εμπόριο αναπτύχθηκε σημαντικά.

Η Κωνσταντινούπολη ήταν εμπορικό σταυροδρόμι ανάμεσα στην Ασία και την Ευρώπη.

Έμποροι έφερναν μετάξι και μπαχαρικά, κυρίως από την Κίνα και τις Ινδίες.

Το Βασίλειο των Σασανιδών όμως έλεγχε μεγάλο μέρος από το **δρόμο του μεταξιού**. Γι' αυτό τα προϊόντα αυτά τα πουλούσαν στις ρωμαϊκές αγορές πολύ ακριβά. Ο Ιουστινιανός Α΄ προσπάθησε να βρει άλλους **διεθνείς εμπορικούς δρόμους**. Μόνο όμως όταν άρχισαν να παράγουν **μετάξι** στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, αυτό έγινε πιο φτηνό.

2.7

Αναπαράσταση σπιτιών σ' ένα χωριό του 6ου αιώνα. Τα σπίτια χτίζονταν ανάλογα με το φυσικό περιβάλλον σε κάθε περιοχή. Συνήθως ήταν μικρά. Στο ισόγειο υπήρχε ο στάβλος για τα ζώα και οι αποθήκες. Στο πρώτο πάτωμα βρίσκονταν τα δωμάτια. Τύνιδα (Τυνησία), Εθνικό Μουσείο.

Τμήμα από το τείχος της Αναστασιούπολης. Η Αναστασιούπολη (Θράκη, Νομός Ξάνθης) ήταν λιμάνι στη λίμνη Βιστονίδα και ένας από τους σταθμούς στην Εγνατία οδό. Ο Ιουστινιανός Α΄ επιδιόρθωσε το τείχος της πόλης από την πλευρά της λίμνης και έχτισε ένα καινούριο μακρύ τείχος από την πόλη μέχρι τα βουνά της Ροδόπης. Το τείχος αυτό έλεγχε την Εγνατία οδό και ήταν και υδραγωγείο. 6ος αιώνας.

2.8

2.9

Ξύλινη πινακίδα μαθητή. 6ος αιώνας, Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη.

Η εκπαίδευση

Βάση της εκπαίδευσης από την ελληνιστική εποχή ήταν η «**εγκύκλιος παιδεία**», που χωριζόταν σε δύο κύκλους (περιόδους) σπουδών.

Στον πρώτο κύκλο οι μαθητές μάθαιναν ανάγνωση, γραφή και αριθμητική. Διαρκούσε πέντε χρόνια. Τον πρώτο κύκλο ακολουθούσαν οι περισσότεροι μαθητές. Οι δάσκαλοι ήταν συνήθως αυτοδίδακτοι, δηλαδή είχαν μάθει μόνοι τους αυτά που δίδασκαν. Οι μαθητές, που ήταν μόνο αγόρια, πλήρωναν δίδακτρα.

Ιδιωτικός ήταν και ο δεύτερος κύκλος σπουδών. Εδώ ο δάσκαλος δίδασκε στους μαθητές του τα φιλολογικά μαθήματα και τις φυσικές επιστήμες (αριθμητική, γεωμετρία, αστρονομία και μουσική). Από τις πληροφορίες που έχουμε δεν ξέρουμε αν όλοι οι δάσκαλοι δίδασκαν όλα τα μαθήματα.

Τέλος υπήρχαν, όπως είδαμε, και ανώτατες σχολές. Σε αυτές σπούδαζαν κυρίως όσοι ήθελαν να γίνουν διοικητικοί αξιωματούχοι.

2.10

Τέχνη και λατρεία

Τον 6ο αιώνα η τέχνη στο ρωμαϊκό κράτος αλλάζει και αποκτά τα βασικά χαρακτηριστικά της βυζαντινής τέχνης. Αυτά είναι: ο **χριστιανικός χαρακτήρας** και οι **επιρροές** από τη ρωμαϊκή και την περσική τέχνη.

Η εκκλησία των Αγίων Σεργίου και Βάχχου χτίστηκε από τον Ιουστινιανό Α' και τη Θεοδώρα. Σήμερα είναι γνωστή ως «Μικρή Αγία-Σοφία». Όταν οι Οθωμανοί κατέλαβαν την Κωνσταντινούπολη το 1453, η εκκλησία έγινε τζαμί που λειτουργεί μέχρι σήμερα. Μεταξύ 526–536, Κωνσταντινούπολη (Τουρκία).

Την εποχή αυτή συνεχίζουν να χτίζονται **εκκλησίες** στο ρυθμό της βασιλικής ή της ροτόντας.

Τον 6ο αιώνα δημιουργείται ένας νέος ρυθμός για τις εκκλησίες, η **βασιλική με τρούλο**. Αυτές οι εκκλησίες συνδυάζουν στοιχεία από τις βασιλικές και τις ροτόντες.

Η Αγία Σοφία

Η πιο σημαντική βασιλική με τρούλο και ένα από τα μεγαλύτερα μνημεία για την παγκόσμια αρχιτεκτονική κληρονομιά είναι η εκκλησία της **Αγίας Σοφίας** στην Κωνσταντινούπολη.

Η Αγία Σοφία χτίστηκε στη θέση μιας παλιότερης εκκλησίας που κάηκε στη Στάση του Νίκα. Ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός Α' ανέθεσε στους αρχιτέκτονες **Ανθέμιο** και **Ισιδώρο** να χτίσουν μια νέα, πιο μεγαλοπρεπή εκκλησία. Η Αγία Σοφία λεγόταν και Μεγάλη Εκκλησία, όχι μόνο για το μέγεθός της, αλλά γιατί είχε μεγάλη σημασία για την αυτοκρατορία και τη χριστιανική Εκκλησία. Δίπλα της είχε την έδρα του το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως. Όταν οι Οθωμανοί κατέλαβαν την Κωνσταντινούπολη το 1453, η Αγία Σοφία έγινε τζαμί μέχρι το 1935. Από τότε είναι μουσείο.

2.11

Εξωτερική πανοραμική άποψη της Αγίας Σοφίας. 6ος αιώνας, Κωνσταντινούπολη (Τουρκία).

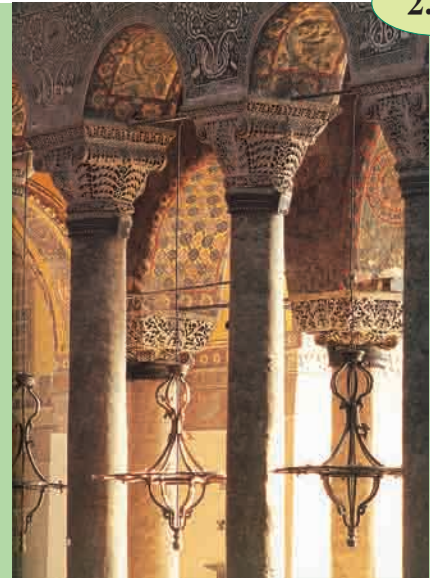
2.12

Η Αγία Σοφία εσωτερικά. Η εκκλησία διακοσμήθηκε με πλούσιο τρόπο: Είχε πολύχρωμες μαρμάρινες κολόνες, οι εσωτερικοί τοίχοι ντυθήκαν με πολύχρωμα μάρμαρα και με πολλά ψηφιδωτά. Η Αγία Σοφία συνδεόταν στενά με τον αυτοκράτορα. Εδώ γινόταν η στέψη του, εδώ παρακολουθούσε τη λειτουργία ο ίδιος και οι αξιωματούχοι της αυτοκρατορικής Αυλής στις μεγάλες γιορτές του χρόνου. 6ος αιώνας, Κωνσταντινούπολη (Τουρκία).

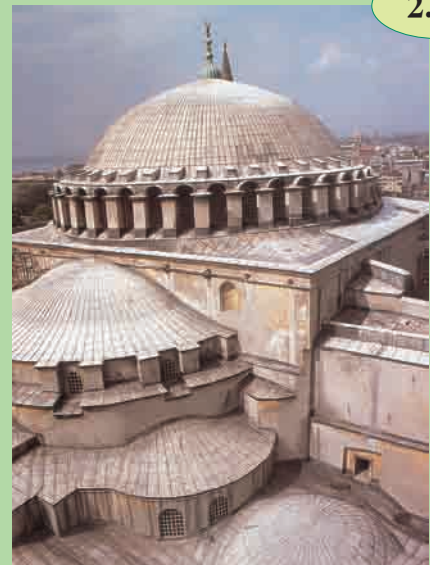
Ο τρούλος της Αγίας Σοφίας εξωτερικά. 6ος αιώνας, Κωνσταντινούπολη (Τουρκία).

2.13

Λεπτομέρεια από την εσωτερική διακόσμηση της Αγίας Σοφίας. 6ος αιώνας, Κωνσταντινούπολη (Τουρκία).

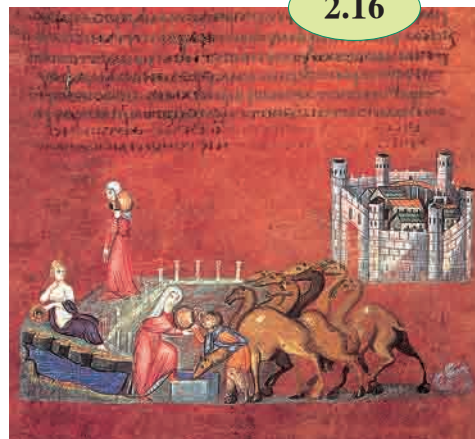
2.14

2.15

2.16

Σελίδες από χειρόγραφο του 8ου αιώνα. Οι σελίδες είναι διακοσμημένες με μικρογραφίες, δηλαδή ζωγραφίες που εικονογραφούν το κείμενο. Στην εικόνα 2.15 βλέπουμε την Κιβωτό του Νώε. Η 2.16 εικονίζει τη Ρεβέκκα που προσφέρει νερό σε έναν υπηρέτη του Αβραάμ. Το κείμενο και στα δύο χειρόγραφα είναι γραμμένο με μεγάλα (κεφαλαία) γράμματα. Τουλάχιστον μέχρι τον 7ο αιώνα, ελληνικά

και λατινικά γράφονταν μόνο με μεγάλα γράμματα. Από τον 8ο αιώνα εμφανίζονται σιγά σιγά τα μικρά (πεζά) γράμματα. 8ος αιώνας, Βιέννη, Εθνική Βιβλιοθήκη της Αυστρίας.

Οι εκκλησίες διακοσμούνται με μεγάλες τοιχογραφίες, **ψηφιδωτά** και **φορητές εικόνες**. Εικόνες ονομάζονται οι ζωγραφισμένες, ξύλινες συνήθως, επιφάνειες με χριστιανικό θέμα. Φορητές λέγονται οι εικόνες που μπορούν να αλλάξουν θέση. Οι παλιότερες φορητές εικόνες είναι από τον 6ο αιώνα. Αυτές έχουν επηρεαστεί από την **ελληνιστική** και τη **ρωμαϊκή ζωγραφική**.

2.17

2.18

2.19

Τρεις φορητές εικόνες από το μοναστήρι της Αγίας Αικατερίνης στο Σινά (Αίγυπτος). Η εικόνα 2.17 εικονίζει το Χριστό Παντοκράτορα (6ος αιώνας), η 2.18 τον άγιο Πέτρο (6ος αιώνας) και η 2.19 την Παναγία σε θρόνο, ανάμεσα σε αγίους, να κρατάει το Χριστό (6ος – 7ος αιώνας).

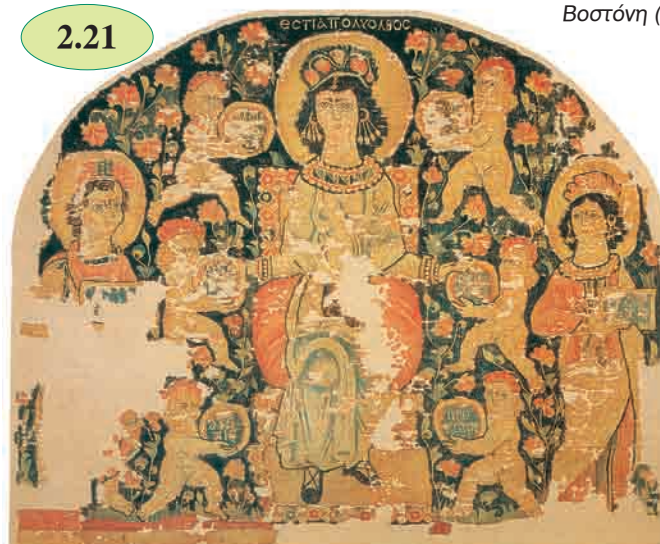
Η **μικροτεχνία** αναπτύσσεται ιδιαίτερα από τον 6ο αιώνα και μετά. Μεταξωτά υφάσματα, κοσμήματα και άλλα αντικείμενα από χρυσό, ασήμι και ελεφαντόδοντο, στολισμένα με πολύτιμους λίθους, δείχνουν ότι οι δημιουργοί τους είχαν μεγάλες τεχνικές γνώσεις.

2.20

Ασημένιο κύπελλο από τη Συρία.
Έχει την επιγραφή:

«Η Σάρα με ευχές το προσφέρει στον
πρώτο μάρτυρα». Αρχές 6ου αιώνα,
Βοστώνη (ΗΠΑ), Μουσείο Καλών Τεχνών.

2.21

2.22

Δαχτυλίδι για δύο δάχτυλα από τη
Συρία. 5ος – 6ος αιώνας, Ρίτσμοντ (ΗΠΑ),
Μουσείο Καλών Τεχνών της Βιρτζίνια.

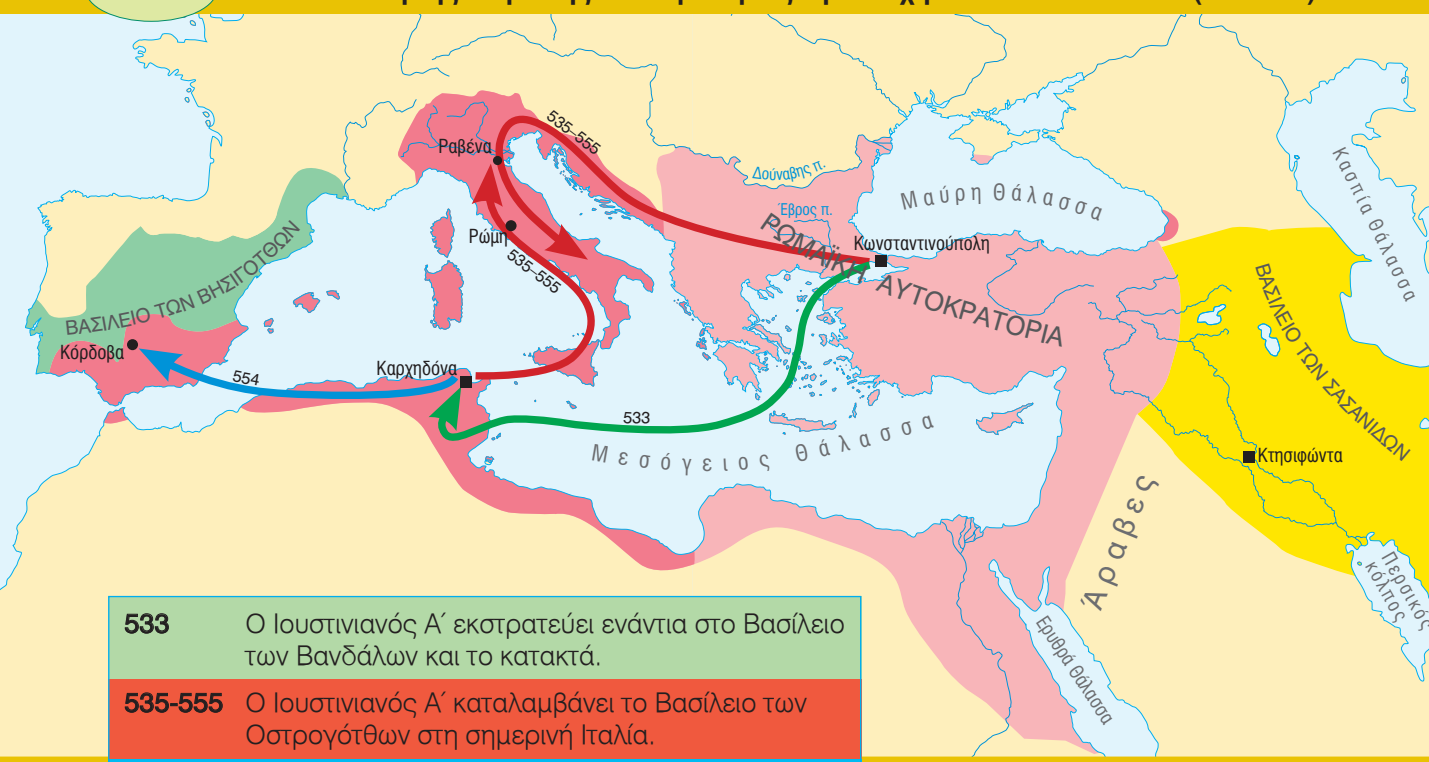
Ύφασμα από την Αίγυπτο με παράσταση
της θεάς Εστίας. Πρώτο μισό 6ου αιώνα,
Ουάσιγκτον (ΗΠΑ), Συλλογή του Ιδρύματος
Ντάμπартον Όουκς.

B. Οι σχέσεις της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας με τους γείτονές της

Όπως είδαμε το δυτικό τμήμα του ρωμαϊκού κράτους δεν μπόρεσε να αντιμετωπίσει τη μετανάστευση των λαών και διαλύθηκε. Αντίθετα το ανατολικό τμήμα κατόρθωσε να ξεπεράσει την κρίση. Με την εξωτερική πολιτική του ο Ιουστινιανός Α΄ ήθελε να ξαναφέρει την ενότητα σε ολόκληρη τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Γι' αυτό έκανε εκστρατείες ενάντια στα «βαρβαρικά βασίλεια». Όμως το ρωμαϊκό κράτος δεν μπόρεσε να κρατήσει για πολύ τα εδάφη που κατέκτησε.

2.23

Η επέκταση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας την εποχή του Ιουστινιανού Α΄ (527–565)

533 Ο Ιουστινιανός Α΄ εκστρατεύει ενάντια στο Βασίλειο των Βανδάλων και το κατακτά.

535-555 Ο Ιουστινιανός Α΄ καταλαμβάνει το Βασίλειο των Οστρογότθων στη σημερινή Ιταλία.

554 Ο Ιουστινιανός Α΄ εκστρατεύει ενάντια στο Βασίλειο των Βησιγότθων και κατακτά το νοτιοανατολικό τμήμα της Ιβηρικής χερσονήσου.

562 Τελειώνουν προσωρινά οι πόλεμοι της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας με το Βασίλειο των Σασανιδών.

Οι πόλεμοι που έκανε ο Ιουστινιανός Α΄ κράτησαν πολύ. Οι περιοχές που κατέκτησε έπαθαν πολλές ζημιές και πολλοί κάτοικοί τους ζούσαν άθλια. Για να καλύψει τα πολεμικά έξοδα, ο Ιουστινιανός Α΄ έβαλε μεγάλους φόρους στους υπηκόους του. Πολλοί μικροκαλλιεργητές καταστράφηκαν οικονομικά και πήγαν στις μεγάλες πόλεις για να βρουν καλύτερη τύχη.

Οι αυτοκράτορες μετά τον Ιουστινιανό Α΄ δεν μπόρεσαν να κρατήσουν τα εδάφη που είχε ξαναπάρει στη δυτική Μεσόγειο. Από τα τέλη του 6ου μέχρι τα τέλη του 7ου αιώνα, διάφοροι λαοί έκαναν εισβολές στα εδάφη της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας: άλλοι κατέλαβαν πολλές περιοχές της, άλλοι ίδρυσαν δικά τους κράτη, και άλλοι προσπάθησαν να εγκατασταθούν στο εσωτερικό της.

Το 552 οι Άβαροι ίδρυσαν το Χανάτο των Αβάρων στη σημερινή Ουγγαρία. Τον 7ο αιώνα έκαναν συχνές επιδρομές στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία.

Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία έχασε πολύ γρήγορα πολλά από τα εδάφη της στην Ιβηρική και την Ιταλική χερσόνησο. Οι Λογγοβάρδοι, ένας γερμανικός λαός, ίδρυσαν το δικό τους βασίλειο (568), και το Βασίλειο των Βησιγόθων ξαναπήρε τα εδάφη του το 584.

Από τα τέλη του 6ου αιώνα πολλοί **Σλάβοι** περνούν στο εσωτερικό της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και απλώνονται σ' όλη σχεδόν τη Βαλκανική χερσόνησο, οργανωμένοι στις **σκλαβηνίες**. Με τα χρόνια Σλάβοι και ντόπιοι αναμίχθηκαν.

Στα ανατολικά της σύνορα η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, από τα τέλη του 6ου αιώνα συγκρούεται συχνά με το περσικό Βασίλειο των Σασανιδών. Ο **Ηράκλειος Α΄** (610–641) έκανε πολλές εκστρατείες ενάντια στο Βασίλειο των Σασανιδών, μέχρι το 628 που ξαναπήρε τις **ανατολικές επαρχίες** του ρωμαϊκού κράτους. Οι πόλεμοι αυτοί κράτησαν πολύ και εξάντλησαν οικονομικά και στρατιωτικά και τα δύο κράτη. Όταν, στα μέσα του 7ου αιώνα, εμφανίστηκαν οι Άραβες μουσουλμάνοι, πολύ γρήγορα κατέκτησαν το Βασίλειο των Σασανιδών και κατέλαβαν όλες τις νότιες και ανατολικές περιοχές της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Οι **Βούλγαροι**, ένας **τουρκικός λαός**, ίδρυσαν ανεξάρτητο κράτος (681). Οι ηγεμόνες τους λέγονταν **χάνοι**. Γι' αυτό ονομάζουμε το κράτος τους **Βουλγαρικό Χανάτο**. Οι Βούλγαροι κατέκτησαν τους Σλάβους που ήδη βρίσκονταν στην περιοχή. Πήραν από αυτούς τη γλώσσα και τη θρησκεία τους, αλλά τους έδωσαν το όνομά τους.

Για τις κατακτήσεις των Αράβων μουσουλμάνων θα μιλήσουμε στη σ. 37.

Γ. Η εσωτερική αναδιοργάνωση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας

Όταν έχασε τις ανατολικές και τις νότιες περιοχές της, η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία απέκτησε μεγαλύτερη **θρησκευτική και γλωσσική ομοιογένεια**. Υπήρχε δηλαδή πια μία μόνο θρησκεία (το ορθόδοξο δόγμα) και μία γλώσσα (η ελληνική). Οι μονοφυσίτες (που για την Ορθόδοξη Εκκλησία ήταν αιρετικοί) δεν ανήκαν πια στο ρωμαϊκό κράτος. Από αυτή την εποχή η Ορθόδοξη Εκκλησία επηρεάζει όλο και πιο πολύ τη δημόσια ζωή. Σιγά σιγά τα λατινικά χρησιμοποιούνται λιγότερο και τα ελληνικά γίνονται επίσημη γλώσσα του κράτους. Οι αλλαγές αυτές φαίνονται και στους τίτλους του αυτοκράτορα. Από την εποχή του Ηράκλειου Α΄ ο αυτοκράτορας δεν ονομάζεται πια με τους παλιούς ρωμαϊκούς τίτλους καίσαρας και αύγουστος, αλλά «**πιστός στο Χριστό, το Θεό, βασιλιάς και αυτοκράτορας των Ρωμαίων**».

Μετά τις αλλαγές που έγιναν, η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία έπρεπε να αναδιοργανωθεί. Στα τέλη του 7ου αιώνα εμφανίστηκαν δύο νέοι θεσμοί: τα **θέματα** και οι **κοινότητες χωριού**.

Όπως είπαμε στην αρχή του βιβλίου από τον 7ο αιώνα και μετά θα χρησιμοποιούμε πλέον τον όρο Βυζαντινή Αυτοκρατορία, βυζαντινό κράτος κτλ.

Για τους όρους Ρωμαϊκή και Βυζαντινή Αυτοκρατορία μιλήσαμε στις σ. 9–10.

Ο θεσμός των θεμάτων

Τα **θέματα** ήταν μεγάλες περιοχές που διοικούσε ο **στρατηγός**. Αυτός εκπροσωπούσε τον αυτοκράτορα στην περιοχή και είχε και πολιτική και στρατιωτική εξουσία.

Τα θέματα δημιουργήθηκαν για να κάνουν καλύτερη την άμυνα του βυζαντινού κράτους. Πρότυπο είχαν τα **εξαρχάτα**. Τα πρώτα θέματα σχηματίζονται στη Μικρά Ασία το δεύτερο μισό του 7ου αιώνα, για να υπάρχει ένας στρατός ικανός ενάντια στο Αραβοϊσλαμικό Χαλιφάτο. Για το στρατό αυτό οι βυζαντινοί αυτοκράτορες χρησιμοποίησαν τους μικροκαλλιεργητές. Τους έδιναν κτήματα ως αντάλλαγμα για τις στρατιωτικές τους υπηρεσίες. Εκείνοι, όταν δεν πολεμούσαν, έπρεπε να καλλιεργούν τη γη τους. Πλήρωναν πολύ λίγους φόρους και τα παιδιά τους μπορούσαν να γίνουν και αυτά στρατιώτες και καλλιεργητές. Σιγά σιγά τα θέματα αντικατέστησαν τις επαρχίες που υπήρχαν την προηγούμενη περίοδο.

Με τα θέματα το βυζαντινό κράτος **ενίσχυσε τη μικρή και μεσαία ιδιοκτησία γης και την άμυνά του**. Στρατιώτες τώρα πια είναι μικροκαλλιεργητές που πολεμούν για τη γη τους. Έτσι μειώνονται σιγά σιγά οι μεγάλοι γαιοκτήμονες και αυξάνονται οι μικροκαλλιεργητές.

Ο θεσμός των κοινοτήτων χωρίου

Οι μικροκαλλιεργητές κατοικούν σε χωριά ή κώμες, που αποτελούν τις **κοινότητες χωρίου**. Βοσκοτόπια, αγροί, μύλοι και εργαστήρια ανήκουν σε όλους, δηλαδή στην κοινότητα. Οι κάτοικοί τους είχαν όλοι μαζί την ευθύνη για τους φόρους που έπρεπε να πληρώνουν. Έτσι το κράτος ήταν σίγουρο ότι η γη θα καλλιεργηθεί και ότι οι φόροι θα πληρωθούν.

4. Το ισλάμ – Μια νέα τομή στην ιστορία της Μεσογείου και της Εγγύς Ανατολής

Τον 7ο και τον 8ο αιώνα οι Άραβες με τις κατακτήσεις τους αλλάζουν την κοινωνία και τον πολιτισμό στην Εγγύς Ανατολή και στη Μεσόγειο. Με τους Άραβες επικρατεί το **ισλάμ**, μια νέα μονοθεϊστική θρησκεία, που γεννήθηκε στην Αραβική χερσόνησο στις αρχές του 7ου αιώνα. Οι πιστοί του ισλάμ λέγονται **μουσουλμάνοι**. Οι ιστορικοί ονομάζουν το κράτος που ίδρυσαν οι Άραβες μουσουλμάνοι **Αραβοϊσλαμικό Χαλιφάτο**.

Οι ιστορικοί που μελετούν τον αραβοϊσλαμικό κόσμο χρησιμοποιούν πολλές και διαφορετικές πηγές. Βασική πηγή είναι το **Κοράνι** και πολλά θεολογικά έργα που το αναλύουν. Πληροφορίες μάς δίνουν επίσης: νομοθετικά και ιστορικά κείμενα, χρονογραφίες, επιστολές, φιλολογικά και επιστημονικά έργα, αλλά και εγκυκλοπαίδειες. Σημαντικά για την καθημερινή ζωή είναι τα ταξιδιωτικά κείμενα. Πλούσιο είναι και το αρχαιολογικό υλικό.

Η εμφάνιση του ισλάμ – Το πρώτο αραβοϊσλαμικό κράτος

Η Αραβική χερσόνησος είναι σχεδόν ολόκληρη έρημος. Εκεί οι άνθρωποι από παλιά ήταν νομάδες και κτηνοτρόφοι, οργανωμένοι σε φυλές. Συχνά μια φυλή πολεμούσε ενάντια σε μια άλλη για λάφυρα και αιχμαλώτους. Οι περισσότεροι Άραβες ήταν ειδωλολάτρες, αλλά κάποιες φυλές είχαν γίνει ήδη τον 6ο αιώνα χριστιανοί ή Εβραίοι.

Η Αραβική χερσόνησος πριν από το ισλάμ και οι διεθνείς εμπορικοί δρόμοι (αρχές 7ου αιώνα)

2.25

Στις αρχές του 7ου αιώνα αναπτύσσεται το **εμπόριο** ανάμεσα στα λιμάνια της Αραβικής χερσονήσου και τη Μεσόγειο. Αυτό αλλάζει σημαντικά την κοινωνία στην κεντρική Αραβική χερσόνησο: πολλοί Άραβες, που ήταν καμηλιέρηδες και ζούσαν σε οικισμούς όπως στη Μέκκα και τη Γιαθρίμπ (που αργότερα ονομάστηκε Μεδίνα), πλούτισαν. Οι πόλεμοι όμως ανάμεσα στις φυλές εμπόδιζαν το εμπόριο. Πολλοί έμποροι πίστευαν ότι μόνο μια κρατική εξουσία με όλους τους Άραβες ενωμένους μπορούσε να σταματήσει τους πολέμους και να προστατεύσει το εμπόριο. Γύρω στο 610 ο **Μωάμεθ** (περίπου 570–632), έμπορος από τη Μέκκα που στα ταξίδια του είχε γνωρίσει χριστιανούς και Εβραίους, άρχισε να κηρύττει μια νέα μονοθεϊστική θρησκεία. Αυτή ονομάστηκε **ισλάμ**, δηλαδή «υποταγή στη θέληση του Θεού», και ο Μωάμεθ έγινε ο **Προφήτης** της.

Μικρογραφία που εικονίζει κατασκήνωση στην έρημο. Μεταξύ 1225–1235, Αγία Πετρούπολη (Ρωσία), Ακαδημία Επιστημών.

2.26

Σελίδες από Κοράνι. Μάλλον 8ος αιώνας, Λονδίνο (Μεγάλη Βρετανία), Βρετανική Βιβλιοθήκη.

Το ιερό βιβλίο του ισλάμ είναι το **Κοράνι**, που στα αραβικά σημαίνει «διήγηση». Σύμφωνα με τη **διδασκαλία του ισλάμ**, το Κοράνι είναι τα ίδια τα λόγια του Θεού. Εκτός από τη θρησκεία, το Κοράνι ρυθμίζει την πολιτική και την κοινωνία. Το ισλάμ εμφανίστηκε ως μια **οικουμενική θρησκεία**, μια θρησκεία δηλαδή για όλους τους ανθρώπους πέρα από γλώσσα και καταγωγή. Οι μουσουλμάνοι, όπου και αν βρίσκονται στον κόσμο, απ' όπου και αν είναι, όποια γλώσσα και αν μιλούν, είναι μέλη της «Κοινότητας των Πιστών».

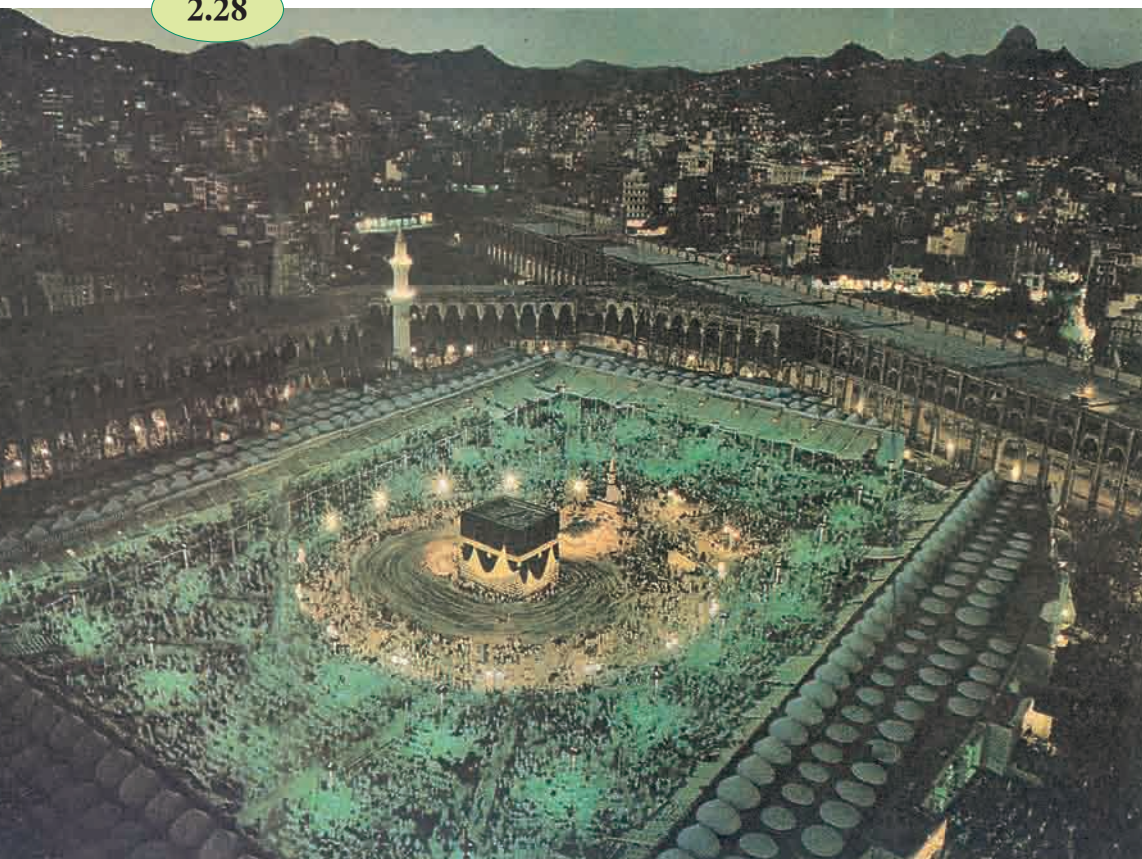
2.27

Ο Μωάμεθ πίστευε ότι οι μουσουλμάνοι έπρεπε να ανήκουν σε μια κοινότητα. Αυτό απειλούσε την εξουσία που είχαν οι αρχηγοί των φυλών. Για να προστατευτεί από τους αντιπάλους του, έφυγε **από τη Μέκκα για τη Μεδίνα**. Εκεί οργάνωσε το πρώτο ισλαμικό κράτος με βάση τη νέα θρησκεία. Λίγο αργότερα ο Μωάμεθ κατέλαβε τη Μέκκα (630) και την έκανε **ιερή πόλη**. Γρήγορα το ισλάμ εξαπλώθηκε σ' όλη την Αραβική χερσόνησο.

Μικρογραφία που δείχνει καραβάνι με προσκυνητές για τη Μέκκα. 1237, Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας.

2.28

Αποψη της Μέκκας με το ιερό του Κααμπά την εποχή του προσκυνηματος. Στη Μέκκα βρίσκεται ο Κααμπά, ένα ιερό που περιέχει μια πέτρα. Σύμφωνα με το ισλάμ, την έφερε ο αρχάγγελος Γαβριήλ. Κάθε μουσουλμάνος πρέπει να επισκεφτεί τον Κααμπά τουλάχιστον μία φορά στη ζωή του. Το προσκύνημα αυτό λέγεται χατζ και αυτός που πηγαίνει για προσκύνημα γίνεται χατζής. Το ιερό του Κααμπά έχει τη σημερινή του μορφή από το 1630. Μέκκα (Σαουδική Αραβία).

Οι αραβικές κατακτήσεις – Το Αραβοϊσλαμικό Χαλιφάτο

Το ισλάμ ένωσε για πρώτη φορά τις αραβικές φυλές σε ένα κράτος. Πολύ γρήγορα το κράτος αυτό έγινε μια πραγματική αυτοκρατορία.

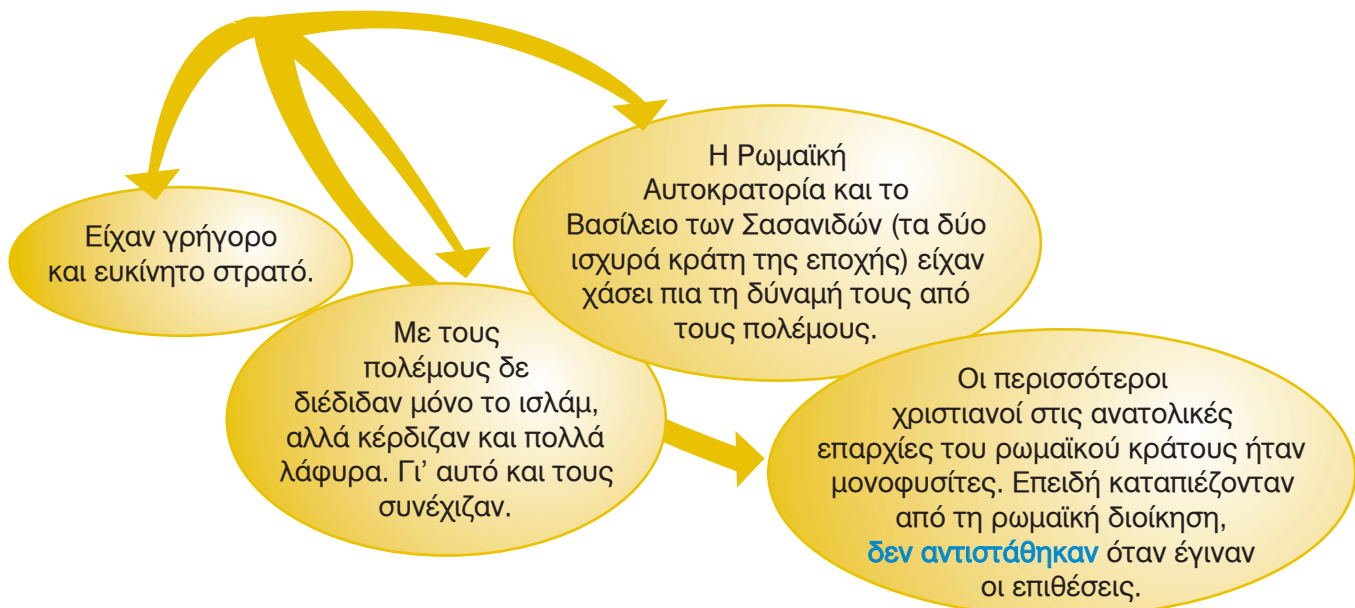
2.29

Οι αραβικές κατακτήσεις

Μέσα σε 120 περίπου χρόνια (634–750) οι Άραβες μουσουλμάνοι κατέκτησαν μεγάλες περιοχές από την Ιβηρική χερσόνησο μέχρι την κεντρική Ασία και τις Ινδίες και δημιούργησαν το Αραβοϊσλαμικό Χαλιφάτο. Ο στρατός του Βασιλείου των Φράγκων σταμάτησε τους Άραβες στη σημερινή κεντρική Γαλλία και ο στρατός του βυζαντινού αυτοκράτορα κατάφερε να κρατήσει τη Μικρά Ασία.

Οι Άραβες κατέκτησαν όλες αυτές τις περιοχές σχετικά γρήγορα και εύκολα επειδή:

Το κράτος που δημιούργησαν οι Άραβες μουσουλμάνοι λέγεται **Αραβοϊσλαμικό Χαλιφάτο**. Ο αρχηγός του ονομάζεται **χαλίφης** και έχει όλη την εξουσία (θρησκευτική, πολιτική, στρατιωτική και δικαστική). Στο Αραβοϊσλαμικό Χαλιφάτο ζούσαν πολλοί και διαφορετικοί λαοί με διαφορετικές γλώσσες, διαφορετικές θρησκείες και πολιτισμούς. Η κοινωνία και η πολιτική βασιζόταν όμως στο ισλάμ. Το ισλάμ επικράτησε σε όλες τις περιοχές που κατέκτησαν οι Άραβες, αλλά και πέρα από αυτές. Στον ισλαμικό κόσμο δημιουργήθηκε ο **αραβοϊσλαμικός πολιτισμός** που επηρέασε και άλλους λαούς στην Ασία, την Αφρική και την Ευρώπη.

Τα πρώτα προβλήματα ήρθαν όταν στο Χαλιφάτο έπρεπε να μοιράσουν την εξουσία και τον τεράστιο πλούτο από τις κατακτήσεις. Ξεκίνησε έτσι μια σύγκρουση ανάμεσα σε **δύο ομάδες** για το ποιος έπρεπε να είναι χαλίφης. Η σύγκρουση τέλειωσε το 661, όταν χαλίφης έγινε ο Μωαβίας και μετέφερε την πρωτεύουσα του χαλιφάτου στη Δαμασκό της Συρίας. Είναι ο πρώτος χαλίφης της **δυναστείας των Ομεϋάδων**. Όμως η σύγκρουση αυτή είχε κι ένα άλλο αποτέλεσμα: από τότε χωρίστηκαν οι μουσουλμάνοι σε **δύο δόγματα**, τους **σούνιτες** και τους **σίιτες**.

Η δυναστεία των Ομεϋάδων

Οι Ομεϋάδες δεν προσπάθησαν να αλλάξουν την κοινωνία και την οικονομία ούτε τις συνήθειες των κατακτημένων. Την ανώτατη εξουσία είχαν Άραβες μουσουλμάνοι.

Χρυσά νομίσματα (δηνάρια) του Αραβοϊσλαμικού Χαλιφάτου που κόπηκαν στη Συρία. Το νόμισμα στην εικόνα 2.30 χρονολογείται το 692–694 και το σχέδιό του αντιγράφει τα νομίσματα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Το νόμισμα στην εικόνα 2.31 χρονολογείται ανάμεσα στο 696–697 και έχει επιγραφές στην αραβική γλώσσα. Νέα Υόρκη (ΗΠΑ), Αμερικανικός Νομισματικός Σύλλογος.

Στην κορυφή του κράτους και της κοινωνίας βρισκόταν ο χαλίφης. Ακολουθούσαν οι Άραβες μουσουλμάνοι. Αυτοί διοικούσαν τις επαρχίες του κράτους και ήταν οι μόνοι που έλεγχαν το στρατό. Μετά έρχονταν οι πληθυσμοί που έγιναν μουσουλμάνοι. Πιο κάτω βρίσκονταν όσοι κατακτημένοι κράτησαν τη θρησκεία τους. Οι κατακτημένοι είχαν τις μεσαίες και τις κατώτερες θέσεις στη διοίκηση του κράτους. Στην τελευταία θέση βρίσκονταν οι δούλοι. Μέχρι τα τέλη του 7ου αιώνα, επίσημες γλώσσες στη διοίκηση ήταν κυρίως τα ελληνικά και τα περσικά. Μετά, επίσημη γλώσσα στο Αραβοϊσλαμικό Χαλιφάτο έγιναν τα **αραβικά**.

Οι κατακτητές δεν ανάγκασαν τους **κατακτημένους λαούς** να γίνουν μουσουλμάνοι με τη βία. Τους θεωρούσαν όμως υπηκόους με λιγότερα δικαιώματα και έπρεπε να πληρώνουν στο κράτος τον **κεφαλικό φόρο**.

Οι περισσότεροι Άραβες μουσουλμάνοι ήταν νομάδες και δεν ήξεραν να καλλιεργούν τη γη. Έτσι οι Ομεϋάδες την άφησαν στους παλιούς της ιδιοκτήτες που δεν ήταν μουσουλμάνοι. Αυτοί όμως πλήρωναν **περισσότερους φόρους**. Γι' αυτό σιγά σιγά πολλοί γίνονταν μουσουλμάνοι. Για να μη χάσει όμως το κράτος μεγάλα έσοδα, οι Ομεϋάδες δεν τους έδωσαν τα ίδια δικαιώματα με τους Άραβες μουσουλμάνους. Αυτό δυσαρέστησε πολύ τους νέους πιστούς στο ισλάμ.

Οι Ομεϋάδες κυβέρνησαν μέχρι το 750. Τότε την εξουσία στο Αραβοϊσλαμικό Χαλιφάτο πήραν οι **Αβασίδες**. Οι Ομεϋάδες ίδρυσαν χωριστό κράτος στην Ιβηρική χερσόνησο (756).

Τα γράμματα και οι τέχνες στην Αυλή των χαλίφηδων

Στη Δαμασκό, την πρωτεύουσα του Αραβοϊσλαμικού Χαλιφάτου, δημιουργήθηκε η Αυλή του χαλίφη. Στην Αυλή της Δαμασκού έρχονταν ποιητές και θεολόγοι που δεν ήταν μόνο μουσουλμάνοι. Τα **γράμματα** και οι **τέχνες** την εποχή αυτή συνδέονται κυρίως με την Αυλή. Αναπτύχθηκε η ποίηση, ιδιαίτερα με θέμα τον **έρωτα** και τις **χαρές της ζωής**.

Για να δείξουν τη δύναμη της νέας θρησκείας και την εξουσία τους οι Ομεϋάδες έχτισαν μεγαλοπρεπή **τζαμιά** (τεμένη).

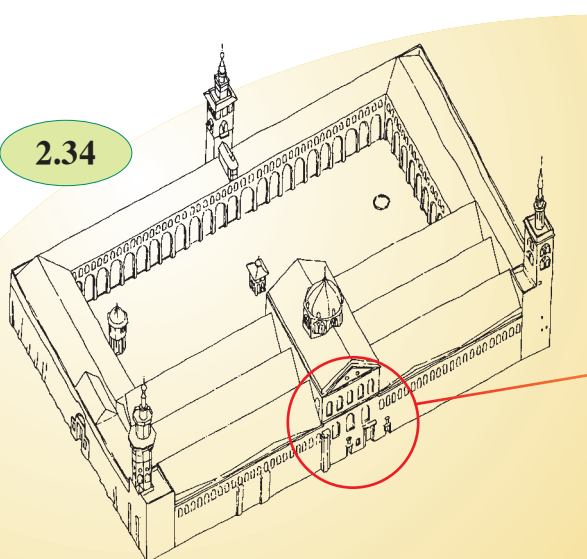

2.32

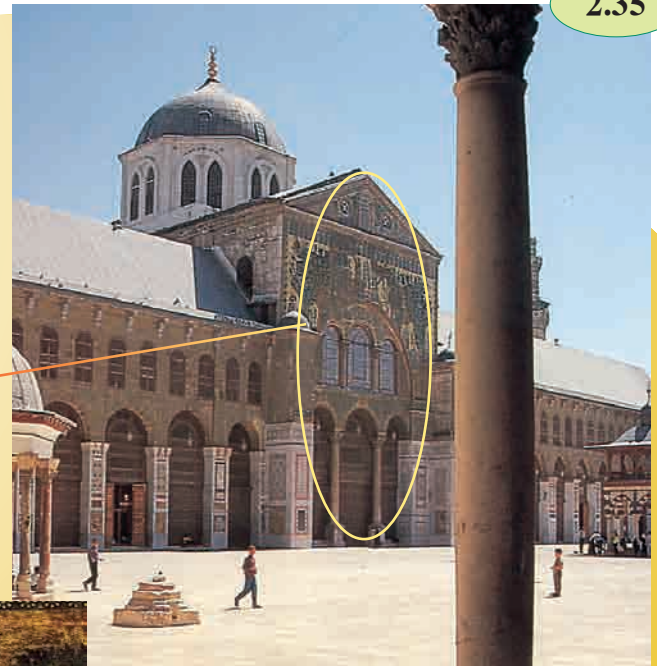

2.33

Από τα πιο σπουδαία τζαμιά αυτή την εποχή είναι το Τέμενος του Βράχου στην Ιερουσαλήμ (Ισραήλ). Το τζαμί έχει πολλές επιδράσεις από τη θρησκευτική τέχνη στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Είναι ένα οκταγωνικό κτίριο με χρυσό θόλο. Αρχισε να χτίζεται μετά το 691.

2.34

2.35

2.36

Το Μεγάλο Τζαμί στη Δαμασκό (Συρία) είναι ένα από τα πιο σημαντικά την περίοδο αυτή. Στην εικόνα 2.34 αναπαράσταση του τζαμιού. Στη 2.35 η είσοδός του και στη 2.36 ψηφιδωτό από τη διακόσμησή του. Πρόσωπα και ζώα δεν εικονίζονται. Για το ισλάμ απαγορεύεται να υπάρχουν πρόσωπα στους χώρους και στα κείμενα που έχουν σχέση με τη θρησκεία, γιατί κανείς δεν μπορεί να φτιάξει αυτό που έφτιαξε ο Θεός, όσο τέλεια το έφτιαξε εκείνος. Μετά το 706.

Ε. Οι εξελίξεις στη δυτική Ευρώπη – Η ανάμιξη των πληθυσμών και η κοινωνική οργάνωση στα βαρβαρικά βασίλεια

Όπως είδαμε, το δυτικό ρωμαϊκό κράτος καταλύθηκε και τη θέση του πήραν τα βαρβαρικά βασίλεια. Όμως οι αλλαγές δεν εξαφάνισαν όλους τους παλιότερους θεσμούς. Ντόπιοι πληθυσμοί και κατακτητές στην αρχή ζούσαν πλάι πλάι, αλλά σιγά σιγά έγιναν ένα, **αναμίχθηκαν**. Στην ανάμιξη βοήθησε ο **εκχριστιανισμός** των γερμανικών λαών.

Τα γραπτά κείμενα για την εποχή αυτή είναι λίγα, τα περισσότερα από αυτά θρησκευτικά. Πολύ σημαντικά είναι και τα νομικά κείμενα, αφού οι γερμανικοί λαοί ακολούθησαν τους Ρωμαίους και κατέγραψαν τους προφορικούς τους νόμους. Στα λογοτεχνικά κείμενα ανήκουν επιστολές, βίοι αγίων και επικά ποιήματα. Σώζονται και λίγα μνημεία, κυρίως εκκλησίες και νεκροταφεία.

2.37

Σε όλα τα βαρβαρικά βασίλεια ο βασιλιάς κράτησε κάποιες από τις εξουσίες που είχε παλιά ο Ρωμαίος αυτοκράτορας (για παράδειγμα, μπορούσε να κόβει νόμισμα και να βάζει φόρους). Όσο πιο μεγάλος ήταν ο στρατός του τόσο πιο δυνατός ήταν και ο βασιλιάς: έπρεπε να νικάει στους πολέμους, να προστατεύει τους υπηκόους του και να φροντίζει να ζουν καλά.

Σκεύη και όπλα. Περίπου το 600, Μίνστερ (Γερμανία), Αρχαιολογικό Μουσείο.

Οι επαρχίες στα βαρβαρικά βασίλεια ήταν οργανωμένες με τους παλιούς ρωμαϊκούς θεσμούς. Οι βασιλιάδες έδωσαν πολλά αξιώματα στους ντόπιους αριστοκράτες. Αυτοί, τον 3ο και τον 4ο αιώνα, εναντιώθηκαν στους κατακτητές. Στη συνέχεια όμως συνεργάστηκαν μαζί τους, μπήκαν στις βασιλικές Αυλές και απέκτησαν αξιώματα.

Οι βασιλιάδες πήραν από τους Ρωμαίους και το θεσμό του **κόμη**. Τα **λατινικά** συνέχισαν να είναι η γλώσσα της διοίκησης, αλλά οι τοπικές διάλεκτοι άρχισαν να τα επηρεάζουν. Έτσι στη δυτική Ευρώπη γεννήθηκαν οι **ρομανικές γλώσσες**. Οι **γερμανικές γλώσσες** κυριάρχησαν σε ορισμένες περιοχές, όπως για παράδειγμα στη σημερινή Γερμανία, τη σημερινή Ολλανδία και αλλού.

Η αναδιανομή της γης

Οι κοινωνίες των ντόπιων, όπως και των κατακτητών, ήταν αγροτικές. Ένα από τα πρώτα προβλήματα ήταν να μοιράσουν μεταξύ τους τη γη.

Στο Βασίλειο των Βησιγόθων, των Οστρογόθων, των Βουργουνδών και στο νότιο τμήμα του Βασιλείου των Φράγκων, το κράτος έλυσε το πρόβλημα με το μέτρο της **φιλοξενίας**.

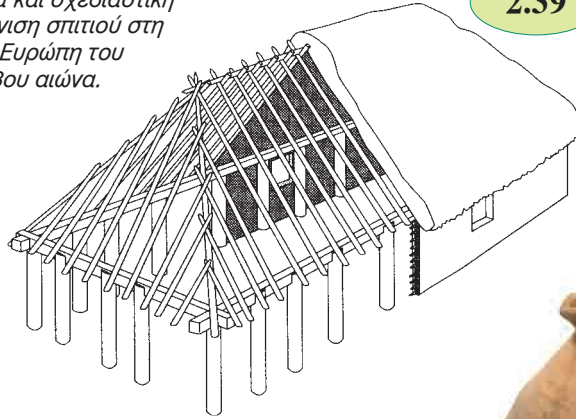
Στις περιοχές αυτές το κράτος έβαλε τους ντόπιους γαιοκτήμονες να «φιλοξενήσουν» στα κτήματά τους τους κατακτητές μαζί με τους συγγενείς και τους ανθρώπους τους. Κάθε κτήμα είχε πια **δύο** «ιδιοκτήτες», οι οποίοι έδιναν ένα τμήμα του σε αγρότες χωρίς γη (κατακτητές ή ντόπιους) με αντάλλαγμα ένα μέρος από τη σοδειά.

2.38

Μακέτα και σχεδιαστική απεικόνιση σπιτιού στη δυτική Ευρώπη του 6ου – 8ου αιώνα.

2.39

2.40

Πήλινο σκεύος. 6ος αιώνας, Πάντερμπορν (Γερμανία), Αρχαιολογικό Μουσείο.

Το μέτρο αυτό δεν εμπόδισε τους βασιλιάδες στα βαρβαρικά βασίλεια να κάνουν παράνομα δικά τους άλλα κτήματα ή ερημωμένα εδάφη και να μοιραστούν την κατακτημένη γη με τους υπηκόους τους. Αυτό έγινε σε πολλές περιοχές που δεν ακολουθούσαν το μέτρο της φιλοξενίας.

Οι μεγάλες μετακινήσεις του πληθυσμού, οι πόλεμοι, οι καταστροφές και οι λεηλασίες, καθώς και η μείωση του πληθυσμού περιόρισαν την αγροτική παραγωγή. Την περίοδο αυτή στη δυτική Ευρώπη οι περισσότεροι κάτοικοι ήταν **φτωχοί** εξαιτίας των πολέμων. Οι επιδημίες ήταν συχνές και το φαγητό τους κακό και λίγο, επειδή η αγροτική παραγωγή ήταν μικρή.

Η συνύπαρξη των ντόπιων με τους κατακτητές

Σιγά σιγά οι ντόπιοι πληθυσμοί αναμίχθηκαν με τους γερμανικούς λαούς. Η ανάμιξη είναι φανερή στην εκμετάλλευση της γης, στους γάμους ανάμεσα σε νεοφερμένους και ντόπιους, στις θρησκευτικές τους ιδέες και στη νομοθεσία.

Δε γνωρίζουμε πολλά πράγματα για τους αγρότες, ντόπιους και νεοφερμένους, την εποχή αυτή. Γνωρίζουμε όμως ότι θάβονταν στα ίδια νεκροταφεία. Αυτό ίσως σημαίνει ότι είχαν κοινή ζωή. Η φιλοξενία μάλλον έκανε τους κατακτητές να αναμιχθούν με τους ντόπιους αγρότες.

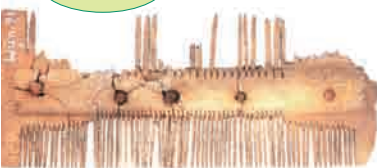
Στην αρχή στα βαρβαρικά βασίλεια δεν υπήρχε κοινό **νομοθετικό σύστημα**. Οι κατακτημένοι ακολουθούσαν το ρωμαϊκό δίκαιο και οι κατακτητές το «βαρβαρικό». Αργότερα τα πράγματα άλλαξαν. Για παράδειγμα, τον 9ο αιώνα στο Βασίλειο των Φράγκων ο ίδιος νόμος ίσχυε για όλους τους ελεύθερους άντρες, είτε ήταν γερμανικής καταγωγής είτε ντόπιοι.

2.41

Γυάλινο ποτήρι. 6ος αιώνας, Κρέφελντ-Γκέλεπ (Γερμανία), Μουσείο Μπεργκ Λιν.

2.42

Χτένα. 6ος αιώνας, Πάντερμπορν (Γερμανία), Αρχαιολογικό Μουσείο.

2.43

Πόρπη που βρέθηκε σε γυναικείο βιζιγοτθικό τάφο στη σημερινή Ισπανία. 6ος αιώνας, Μαδρίτη (Ισπανία), Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

Οι γερμανικοί λαοί είχαν τις δικές τους θρησκείες. Τον 4ο αιώνα κάποιοι από αυτούς έγιναν χριστιανοί. Όταν δημιούργησαν τα βαρβαρικά βασίλεια, δε θέλησαν ή δεν μπόρεσαν να επιβάλουν τη θρησκεία τους. Από την πλευρά τους οι χριστιανοί επίσκοποι κατάφεραν να διατηρήσουν και να δυναμώσουν τη θέση τους. Προσπάθησαν λοιπόν να κάνουν τους νέους βασιλιάδες χριστιανούς, γιατί πίστευαν ότι έτσι θα γίνονταν χριστιανοί και όλοι οι υπήκοοί τους.

Γύρω στο 500 στη δυτική Ευρώπη υπήρχαν **διάφορες θρησκείες**. Διακόσια περίπου χρόνια μετά, ο **χριστιανισμός** ήταν η μόνη πια θρησκεία και έωννε τους πληθυσμούς που είχαν αναμιχθεί.

2.45

Το Ευαγγέλιο του Λίντισφερν. Περίπου το 700, Λονδίνο (Μεγάλη Βρετανία), Βρετανική Βιβλιοθήκη.

2.44

Η εκκλησία του Αγίου Πέτρου ντε λα Νάβε στην Ισπανία. Δεύτερο μισό 7ου αιώνα.

Είναι δύσκολο να πούμε τι χαρακτηρίζει τη **δυτική Ευρώπη** στο **Μεσαίωνα**. Μέσα σε δέκα αιώνες (5ος – 15ος) τα σύνορα αλλάζουν συχνά και υπάρχουν πολλά κράτη με διαφορετική διοίκηση, στα οποία ζουν διαφορετικοί λαοί. Μπορούμε όμως να βρούμε κάποια **κοινά στοιχεία**, κυρίως στη **γλώσσα** και τη **θρησκεία**. Έτσι με τον όρο δυτική Ευρώπη την εποχή αυτή αναφερόμαστε στις περιοχές όπου οι άνθρωποι μιλούν ρομανικές ή γερμανικές γλώσσες και εκκλησιαστικά τούς ελέγχει ο πάπας της Ρώμης.